

voeding, aan den Directeur-Generaal van de Voedselvoorziening of er al of niet grondstoffen toegekend zullen worden.

Uit boven medegedeelde getroffen maatregelen mag het besluit worden getrokken, dat al het mogelijke gedaan wordt om te waken tegen het gebruik van schadelijke stoffen in surrogaten.

C. DEN HARTOG,

's-Gravenhage, 7 Augustus 1944 *directeur v. h. Voorlichtingsbureau v. d. Voedingsraad*

BOLK—DE SNOO—HAECKEL

(Men vergelijkte N. T. v. G. 88. III. 29/30, blz. 665)

Professor DE SNOO houde mij ten goede, dat ik den grooten Amsterdamschen onderzoeker voorop stel — het zij zoo alleen reeds om piëteitsredenen —. De foetalisatie- en retardatietheorie van BOLK wordt door DE SNOO beschouwd in het licht van zijn zeer bijzondere en merkwaardige zienswijze over de menschwording.

BOLK heeft allereerst, aannemende dat de mensch via de apen zou zijn ontstaan, zijn foetalisatieprincipe gesteld tegenover de grondwet van HAECKEL. Hij kwam in de relatie aap-mensch tot een tegenovergestelde uitkomst als de wet van HAECKEL aangeeft en zoo vanzelf tot zijn foetalisatieprincipe. We kunnen gevoegelijk aannemen, dat BOLK's scherpe geest zich zeer goed bewust zal zijn geweest van die andere consequenties, indien de mensch *niet* via de apen zou zijn ontstaan, consequenties dus die DE SNOO naar voren brengt en aan HAECKEL wederom recht doet wedervaren. BOLK zegt dan nadrukkelijk: „Das Problem der Verwandtschaft des Menschen zu den übrigen Primaten ist ein Anderes als jenes der menschlichen Form”, en hield zich dan ook bescheidenlijk voornamelijk met dezen *vorm* bezig.

De foetalisatie, die BOLK meende te constateeren, was voor hem een springplank naar zijn geniale retardatietheorie en het wonderlijke is, dat al mocht de foetalisatie onaanvaardbaar blijken (DE SNOO), de retardatie bij den mensch, en deze vergeleken met *welken diervorm* ook, een feitelijk gebeuren is (om het allerbelangrijkste te noemen: kin-spraak, groei, geslachtsrijpheid, geestelijke ontwikkeling).

DE SNOO's menschwordingsvisie gaat mank aan hetzelfde euvel als alle met den tijd als zelfstandige factor werkende evolutietheorieën: zij is geheel gebaseerd op oorzaak en gevolg, op het vóór en nà, zij veronderstelt noodgedwongen ontelbare overgangsvormen (die nooit gevonden, noch gezien zijn). De soort, ons uitgangspunt, ontstaat niet uit wijziging van een bepaalden vorm; zoover zijn wij nu met ons wetenschappelijk inzicht toch wel gekomen. De soort is een *totaliteit*, die geen vóór en nà kent, en ten slotte is primair het soortbegrip. KALMA (de Involutietheorie) zegt zeer juist: een dier, met vrij gemaakte handen, doch zonder denkvermogen, zou een onding zijn, en een aap met een hersengewicht van een mensch evenzoo, hij zou geen handen hebben om zijn denken uit te voeren. Er is een causaal *verband*, maar geen vóór en nà.

Wij eindigen bij BOLK, die tenslotte tot de volgende erkenning moest komen: „ik voor mij zie in de evolutie liever iets principieels. In zijn uiterste consequenties toegepast moet dit standpunt voeren tot de meening, dat in het laagste, laat ik het maar aanduiden als het oer-organisme, reeds de noodzakelijkheid besloten lag der menschwording”.

Ridderkerk, Augustus 1944

P. G. OP DE COUL

DYSPHAGIA LUSORIA

Naar aanleiding van het in het laatste nummer van dit *Tijdschrift* medegedeelde geval van dysphagia lusoria (dr. BRANDSMA, blz. 708) wil ik de aandacht vestigen op een studie van BOLK (*Geneesk. Bladen*, 8ste reeks nr. X, 1901: Over oorzaken en beteekenis der rechtshandigheid), waarin hij bij een linkshandige deze afwijking, echter op andere anatomische gronden, beschrijft. Ook daar was een torsie van den arcus aortae aan te nemen, maar secundair aan een abnormale vertakking van dien arcus. In het geval van BRANDSMA wordt niet over linkshandigheid, noch over asymmetrie gerept. Wel is er een verschil in bloeddruk links en rechts, met een hooger druk links. Het lijkt mij niet onmogelijk, dat hier dezelfde anatomische abnormaliteit in de vertakking van den aorta-boog bestaat.